

7. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 07.09.2010 р. № 2500-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=401-14>.
8. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 року № 3166-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385.

Рецензент: Іванова Т.В., д.держ. упр., професор.

УДК 622.232.

Маланчук Л.О.,

здобувач,

Національний університет водного господарства
і природокористування, (м. Рівне)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ

Анотація. У статті розглянуті механізми державного регулювання раціонального користування надрами та методичних підходів до реформування економічного механізму користування надрами.

Ключові слова: державна політика, надрокористування, мінеральна сировина, надра.

Маланчук Л.А.,

соискатель, Национальный университет водного хозяйства
и природопользования, (г. Ровно)

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ПО РЕГУЛИРОВАНИЕ ОТНОШЕНИЙ В СФЕРЕ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье рассмотрены механизмы государственного регулирования рационального пользования недрами и методических подходов к реформированию экономического механизма пользования недрами.

Ключевые слова: государственная политика, недропользования, минеральное сырье, недра.

Malanchyl L.O.,

Getter

National University of Water Management and Nature, (city Rovno)

FEATURES OF THE FORMATION OF STATE POLICY REGULATE THE SUBSOIL

Annotation. The article considers the mechanism of state regulation of rational subsoil use and methodical approaches to the reform of the economic mechanism for the use of subsoil.

Keywords: state policy, Nadra, mineral resources, subsoil use.

Постановка проблеми. Серед основних напрямів державної політики щодо регулювання відносин у сфері надрокористування та розвитку мінерально-сировинної бази важливе значення має зміцнення державної власності щодо надр України. З цією метою запропоновано конкретизувати повноваження органів виконавчої влади державного та регіонального рівнів та органів місцевого самоврядування по управлінню державним фондом надр, контролю за їх раціональним використанням та охороною. Доведено необхідність оприлюднення проектів рішень щодо розташування видобувних об'єктів підвищеної екологічної небезпеки.

На підставі аналізу нормативно-правової бази з'ясовано, що суттєвого доопрацювання потребують статті законодавчих актів, які визначають суму штрафів за заподіяну шкоду довкіллю у процесі надрокористування (ст. 57, 58, 82 КУпАП). Це дасть змогу забезпечити виконання ст. 50 та ст. 67 Конституції України щодо гарантування права на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток мінерально-сировинної бази України, як багатогалузевої системи з великим природнім, інтелектуальним та технічним потенціалом в умовах формування ринкового середовища та інтеграційних процесів вимагає розробки нових концептуальних підходів у багатьох напрямках. Огляд вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузі надрокористування приводить до висновку, що в економічній науці поки що не сформовано єдиних підходів до визначення платежів за користування надрами. Ще менше ваги приділяється ролі відповідних платежів як регуляторів економічної, екологічної та соціальної безпеки держави.

Постановка завдання. Основним завданням державного регулювання відносин надрокористування є забезпечення відтворення мінерально-сировинної бази, її раціонального використання і охорони надр.

Завданнями державного регулювання є:

- визначення обсягів видобування основних видів корисних копалин на поточний період і на перспективу по Україні в цілому і по регіонах;
- забезпечення розвитку мінерально-сировинної бази і підготовка резерву ділянок надр, які використовуються для будівництва підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин;
- встановлення квот на поставку мінеральної сировини, що видобувається;
- запровадження зборів (платежів), пов'язаних з користуванням надрами, а також регулювання цін на окремі види мінеральної сировини;
- встановлення стандартів (норм, правил) у галузі геологічного вивчення, використання і охорони надр, безпечного ведення робіт, пов'язаних з користуванням надрами

Виклад основного матеріалу. На будь-якому етапі суспільного розвитку процес виробництва залишається функціонально пов'язаним з навколишнім природним середовищем і є єдиним комплексом. Внаслідок цього, у міру зростання технічного рівня виробництва і виробничих сил суспільства, сформувалися територіальні природно-промислові комплекси (ППК), орієнтовані на оточуюче природне середовище з його надрами і природно-кліматичними умовами.

Одним з таких ППК є рівненський регіон, де геологами розвідано більше 600 родовищ корисних копалин, із них 240 розробляється, а 86 експлуатуються з 18 видами сировини [2].

При розгляді загальних визначень розрахункових показників за основу прийнятий «Закон України «Про рентну плату за користування надрами для видобування корисних копалин» []. З нього визначаю, поняття, платників, об'єкт та базу оподаткування, порядки визначення розмірів ставок та податкових зобов'язань з рентної плати за користування надрами, порядки справляння та порядок контролю за правильністю обчислення і сплати рентної плати за користування надрами, а також особливості відповідальності платників рентної плати за користування надрами за порушення у виконанні податкових зобов'язань з рентної плати за користування надрами.

Відповідно до даного закону, мінеральною сировиною вважається продукція, що є результатом розробки родовища та отримується з покладів корисної копалини із застосуванням технологій переробки, які є спеціальними видами видобувних робіт (зокрема, підземна газифікація та вилуговування, дражна та гідравлічна розробка розсипних родовищ, свердловинний гідровидобуток), а також технологій переробки, які при затвердженні умов угод про використання корисних копалин, що є невід'ємною частиною спеціального дозволу на користування надрами віднесені до спеціальних видів видобутку (зокрема, видобуток корисних копалин з розкривних порід або хвостів збагачення).

Аналогічно, не може бути визнана мінеральною сировиною продукція, що отримана в результаті подальшої переробки із зміною властивостей основних компонент корисної копалини та є продукцією переробної промисловості.

Перед наданням об'єкту надр у користування, а також послідовно у кожному періоді оцінки, що настає з моменту надання спеціального дозволу на користування об'єктом надр державною геолого-економічною експертизою запасів корисних копалин об'єкту надр.

Отриманий виробничий проект обчислюється з використанням вибраних або погоджених центральним уповноваженими органами виконавчої влади від імені власника природного ресурсу або претендентом на користування об'єктом надр або власником спеціального дозволу на користування об'єктом надр виробничих та фінансово-економічних

показників гірничого підприємства, що забезпечують віднесення запасів корисних копалин такого об'єкту надр до категорії видобувних (Пп).

Потужність виробнича, (фактична) – показник обсягів виробництва, що зазначається платником у державній (галузевій) статистичній звітності про обсяги виробництва мінеральної продукції (Пф).

Обов'язковою умовою є рентна плата за користування надрами. Рентна плата – загальнодержавний обов'язковий платіж, який сплачується за отримане та застосоване або не застосоване право користування об'єктом надр в межах території України, її континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.

Спеціальний дозвіл на користування надрами. Спеціальний дозвіл представляє собою форму документального засвідчення набутого суб'єктом господарювання права користуватися визначеним у такому дозволі об'єктом надр з відповідною метою та видом корисних копалин. Спеціальний дозвіл має невід'ємну частину у формі угоди про умови користування надрами, що містить істотні умови укладення, функціонування та припинення дії користування об'єктом надр.

Ставка рентної плати (абсолютна гранична мінімальна) – ставка рентної плати, що відповідає 50 відсоткам ставки рефінансування Національного банку України зафіксована станом на 1 січня відповідного бюджетного року .

Ставка рентної плати (диференційована фактична) – ставка рентної плати, як товарної продукції гірничого підприємства, що обчислюється платником самостійно за формулою та у порядку визначеному у статті 9 цього закону.

Угода про умови користування надрами – договір між державою та суб'єктом господарювання про умови користування об'єктом надр, що містить істотні умови функціонування та припинення дії користування об'єктом надр, у тому числі у випадку невиконання податкових зобов'язань, що виникають з доходів, що виникають в результаті отримання суб'єктом господарювання контролю над ресурсом об'єкту надр. Типова форма договору затверджується Кабінетом Міністрів України.

Ціна реалізації мінеральної сировини (ринкова довідкова) – ціна мінеральної сировини, що склалась у звітному та двох попередніх звітних податкових періодах на ринку України (у тому числі при операціях зовнішньо-економічними угодами), що обчислена (узагальнена) та оприлюднена центральним органом податкової служби України, у порядку визначеному законодавством, за щомісячними матеріалами центральних органів виконавчої влади в галузі економіки, статистики, митної служби, що подаються у порядку та за формою, затвердженими чинним законодавством (Цд).

Ціна реалізації мінеральної сировини (фактична) – ціна мінеральної

сировини обчислена на підставі матеріалів обліку про фактичний дохід платником рентної плати за користування надр самостійно у порядку та за формулою статті 7 (Цф).

Ціна реалізації мінеральної сировини, (розрахункова) – ціна мінеральної сировини, як товарної продукції гірничого підприємства, обчислена платником рентної плати за користування надр самостійно у порядку та за формулою статті 7 (Цр) [3].

Слід зазначити, що базою оподаткування вважається вартість видобутої мінеральної сировини, яка окремо обчислюється для кожного виду мінеральної сировини, а порядок визначення одиниці вартості видобутої мінеральної сировини встановлено статтею 7 цього закону.

Порядок розрахунків нормативів платежів за користування надрами:

1. Фактична виробнича потужність (Пф), як обсяг видобутої мінеральної сировини, визначається у порядку встановленому статтею 10 цього закону.

2. Проектна виробнича потужність (Пп), як обсяг мінеральної сировини, видобуток якої передбачається платником, визначається угодою про умови користування ділянкою надр.

3. Вартість видобутих у звітному (податковому) періоді відповідного виду мінеральної сировини обчислюється платником для кожної ділянки надр на базових умовах поставки (склад готової продукції гірничодобувного підприємства) за більшою з таких її величин: за фактичними цінами реалізації видобутих корисних копалин (Цф); за розрахунковою вартістю видобутих корисних копалин (Цр).

4. Платник обчислює вартість одиниці відповідного виду мінеральної сировини за величиною фактичних цін його реалізації (Цф) , без урахування податку на додану вартість, за наступною формулою:

$$Ц_{\phi} = \frac{\sum(C_{\phi}^m \times O_{\phi}^m)}{\sum(O_{\phi}^m)}, \quad (1)$$

де: Ц_ф – ціна реалізації відповідної товарної партії відповідного виду мінеральної сировини при базових умовах договорів реалізації; О_ф – обсяг відповідної товарної партії відповідного виду мінеральної сировини, що реалізований за відповідною ціною реалізації;

5. У випадку відсутності у платника рентної плати у звітному податковому періоді операцій з реалізації мінеральної сировини платник обчислює мінімальну розрахункову ціну реалізації мінеральної сировини (Цр) керуючись нормами цього пункту.

6. Платник обчислює вартість одиниці мінеральної сировини (Цф), як мінімальної розрахункової ціни реалізації мінеральної сировини (Цр) за формулою:

$$Ц_p = \frac{B_{вс} + B_{вс} \times K_{нев}}{1 - C_{агм} - C_{агм} \times K_{нев}} \quad (2)$$

де $B_{вс}$ – витрати виробничої собівартості господарської діяльності, що визначаються платником самостійно у порядку встановленому у підпункті 4.2 цієї статті; $C_{агм}$ – абсолютна гранична мінімальна ставка рентної плати, що визначається у відповідності до норм статті 2 цього закону; $K_{нев}$ – величина коефіцієнта рентабельності продукції мінеральної сировини гірничого підприємства від господарської діяльності з використання корисних копалин об'єкту надр, що формулою:

$$K_{нев} = C_{кк} \times (1 + C_{ппп}) \quad (3)$$

де: $C_{кк}$ – ставка залучення кредитних ресурсів у розмірі двократної ставки рефінансування НБУ; $C_{ппп}$ – ставка податку на прибуток підприємств.

7. При обчисленні вартості одиниці мінеральної сировини ($Ц_p$) витрати виробничої собівартості господарської діяльності визначаються у порядку встановленому відповідним стандартом бухгалтерського обліку, з урахуванням особливостей амортизації витрат, що пов'язані з видобуванням корисних копалин. До складу вказаних витрат не враховуються витрати, які виникають в результаті формування фінансових резервів, а також відсотки по боргових зобов'язаннях платника.

8. У випадку оприлюднення величини ринкової довідкової ціни реалізації для відповідних видів мінеральної сировини ($Ц_d$), платник застосовує для обчислення вартості мінеральної сировини більшу з величин $Ц_d$ або $Ц_p$.

Фактичними втратами видобутої мінеральної сировини вважається різниця між розрахунковою кількістю мінеральної сировини, на яку зменшуються запаси корисної копалини об'єкту надр, та кількістю фактично видобутої мінеральної сировини, яка визначається після завершення повного технологічного циклу з видобутку корисної копалини. Фактичні втрати мінеральної сировини враховуються при визначенні кількості видобутої мінеральної сировини у тому податковому періоді, в якому здійснювалося вимірювання, в розмірі, визначеному за підсумками виконаних замірів.

У випадку реалізації та (або) використанні мінеральної сировини до завершення комплексу технологічних операцій (процесів), передбачених технічним проектом розробки об'єкту надр, кількість видобутої у податковому періоді мінеральної сировини визначається як кількість мінеральної сировини, що міститься у вказаній корисній копалині, реалізованій та (або) використаній для власних потреб у такому податковому періоді.

9. Якщо фактична ціна ($Ц_f$), є меншою довідкової ціни реалізації ($Ц_d$), платник для розрахунку ставки рентної плати ($С_{дф}$) застосовує у

якості фактичної довідкової ціни (Цд);

- ставка рентної плати (Сдф) із застосуванням фактичної ціни визначеної у порядку цього пункту обчислюється за формулою:

$$C_{дф} = \frac{Ц_{ф/д} - B_{вс} + B_{вс} \times K_{нев}}{Ц_{ф/д} \times (1 + K_{нев})}, \quad (4)$$

де: Ц ф/д – ціна, що визначена відповідно до 3.1.

При цьому сума податкових зобов'язань з рентної плати (Зрп) обчислюється за формулою:

$$З_{рп} = (0,75 \times П_n + 0,50 \times (П_n - П_ф) + 0,25 \times П_ф) \times C_{агм} \times Ц_{ф/р/д} \quad (5)$$

де: Ц ф/р/д – ціна, що визначена відповідно до пунктів 2-3; Пп – потужність проектна, що визначається відповідно угоди про умови користування ділянкою надр; Пф – потужність фактична, що визначається як обсяг видобутої відповідного виду мінеральної сировини;

У разі перевищення фактичної потужності (Пф) над проектною потужністю (Пп) різниця визначається такою, що дорівнює 0 (нулю).

У випадках передбачених пунктом 3 сума податкових зобов'язань з рентної плати (Зрп) обчислюється за формулою:

$$З_{рп} = (0,75 \times П_n + 0,50 \times (П_n - П_ф) + 0,25 \times П_ф) \times (C_{дф} - C_{агм}) \times Ц_{ф/р/д}, \quad (6)$$

У разі перевищення фактичної потужності (Пф) над проектною потужністю (Пп) різниця визначається такою, що дорівнює 0 (нулю).

Базовий податковий (звітний) період рентної плати обчислюється за формулою:

$$Ц_p = \frac{B_{вс} + B_{вс} \times K_{нев}}{1 - C_{агм} - C_{агм} \times K_{нев}}. \quad (7)$$

Таким чином використовуючи наведені формули, можна визначити розміри ставок та порядок контролю за правильністю обчислення і сплати плати за користування надрами.

Висновок. У статті розглянута актуальна для суспільного виробництва країни проблема реформування економічного механізму користування надрами, спрямованого на їх раціональне використання при видобуванні мінерально- сировинних ресурсів в Україні та при інших напрямках користування надрами. Діюча в країні система користування надрами не відповідає сучасним вимогам переходу економіки до ринкових відносин, ще не формовані єдині вимоги і правила користування надрами та визначення платежів за користування ними. Нормативні плати за користування надрами повинні складатися в залежності від складності геологічної будови родовищ корисних копалин, їх потужності за початковими затвердженими запасами, за індивідуальними параметрами,

характерними для конкретних видів корисних копалин, ліквідності останніх та рівня зростання рентабельності. Доцільно, щоб новим механізмом розподілу платежів за користування надрами між державними і місцевими бюджетами передбачав збільшення надходжень до місцевих бюджетів з 1 до 15%, а 35% загальної суми надходжень направляються до Спеціального фонду на фінансування геологорозвідувальних робіт загальнодержавного значення. Дослідженнями встановлено, що основною метою економічного регулювання користування надрами є встановлення правил і меж економічно раціонального та екологічно безпечного користування надрами. Це регулювання має здійснюватися через конкретні механізми, до яких відносяться:

1. Нормативно – правові;
2. Надання ліцензій, дозволів, лімітів, квот;
3. Економічні.

Використані джерела інформації:

1. Закон України «Про рентну плату за користування надрами для видобування корисних копалин»: Постанова Верховної Ради України від 20 листопада 2003 р. № 1310-IV// Офіційний вісник України. - 2010. - № 16
2. Андрієвський І.Д., / І.Д.Андрієвський, Є.І.Андрієвський, М.М.Коржнев, П.І.Пономаренко, Т.Л.Сіроштан //Державне регулювання користування надрами / За нау к. ред. І.Д.Андрієвського та С.В.Гошовського. – К.: УкрДГРІ, 2010 – 504 с.
3. Шем'яков О. Правове регулювання користування надрами для цілей, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин / О. Шем'яков // Право України. – 2010. - №1. – с. 76-81.
4. Кодекс України про надра : Закон України від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 36. — Ст. 340. — (Зі змін, та допов.).
5. Про стан дотримання вимог природоохоронного законодавства при здійсненні діяльності, пов'язаної з надрокористуванням в Україні: Постанова Верховної Ради України від 20 листопада 2003 р. № 1310-IV// Офіційний вісник України. - 2003. - № 43.

Рецензент : М.Х.Корецький, д.держ.упр., професор.